

Maailmanlopun meininkiä sopivina annospaloina

Ympäristöatlas (2008). 98 s. Into, Helsinki.

Le Monde on vuonna 1944 perustettu arvostettu ranskalainen sanomalehti, jonka levikki on hieman pienempi kuin *Helsingin Sanomien*. *Le Monde* on se lehti, jonka ranskalainen löytää todennäköisimmin lehtihyllystä matkaillessaan ulkomailla. Vuonna 1954 lehden välissä ilmestyi ensimmäisen kerran muutaman sivun mittainen *Le Monde Diplomatique* -liite, joka on siitä lähtien tullut lehden tilaajille kerran kuussa. Vuonna 1996 ”*Le Diplo*” alkoi toimia itsenäisenä julkaisuna omien rahoittajien turvin. Lehti ilmestyy 26 kielellä. Vuodesta 2007 alkaen sitä on julkaistu myös suomeksi. Suomessa lehti ilmestyy sekä painettuna kirjana joitain kertoja vuodessa että blogina verkossa.

Lehti esittää katsauksia maailmanpolitiikkaan, kriittisiä mielipiteitä ajankohtaisista asioista sekä asiantuntijalausuntoja maailmanlaajuisesti merkittävistä teemoista.

Kirjoittajat ovat usein arvostettuja tiedeyhteisön jäseniä ja yhteiskunnallisia vaikuttajia, joiden teksteistä löytyy asiasisällön tueksi myös viittauksia aiheista tehtyihin tutkimuksiin sekä muihin lähteisiin. Lehden sisältö onkin usein lähempänä kansantajuista tieteellistä tekstiä kuin perinteistä journalistista ilmaisu.

Näistä artikkeleista ja asiantuntijalausunnoista koottu *Ympäristöatlas* (*L’Atlas Environnement*) käsittelee nimensä mukaisesti ympäristöön liittyviä teemoja ja värittää kirjoituksia kartografisen ilmaisuuden voimin.

Teos jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa käsittelee ympäristöongelmia ja toinen tarjoaa niihin ratkaisuja. Ongelmien ja ratkaisujen vastakkainasettelu on voimakas, ja pitää läpi teoksen. Ympäristöongelmia käsittelevissä artikkeleissa esitetään vain harvoin mahdollisia ratkaisuja epäkohtiin. Vastaavasti ratkaisuja tarjoavissa artikkeleissa ei enää maalailta uhkakuvia, vaan pohditaan, miten asiat voisi tehdä toisin. Lähestymistavan tar-

koitus on ravistella lukijaa, herättää ajattelemaan ja ehkä myös pelotella kunnolla. Siinä kirja onnistuu hyvin. Aukeaman mittaiset artikkelit ovat napakoita ja helppolukuisia ja niistä saa nopeasti hyvän käsityksen kunkin aiheen ja ongelman pääpiirteistä. Muutaman luvun jälkeen tuntuu siltä, että maailmanloppu on tulossa, kunnes toisen osan ratkaisut tuovat hiukan helpotusta heränneeseen ympäristöangstiin.

Ensimmäinen osa koostuu 26 luvusta, joissa esitellään ympäristöongelmien laajaa kirjoa. Nyt kun ilmastonmuutoksesta keskustellaan kaikkialla, on luonnollista, että siihen liittyvät teemat ovat suurin yksittäinen osa-alue myös tässä teoksessa. Ilmastonmuutoksen yhteydessä kirjassa käsitellään muun muassa sen vaikutusta monsuuniteisiin, El Niñoon, ennustetaan ympäristöpokaalien tulvaa sekä arvioidaan alueellisten sademäärien muuttumisen vaikutusta nykyisiin viljelyalueisiin. Teos käsittelee myös paikallisia ja lyhytkestoisia tapahtumia, muun muassa sotatilaa ja sen ympäristövaikutuksia Israelin ja Palestiinan alueilla sekä aikamme suurimpia ekokatastrofeja ympäri maailman. Vielä pienempiä ja tarkempiin aiheisiin päästään esittelemällä troolauksen aiheuttamia ympäristötuhoja tai nanoteknologiaan liittyviä terveysriskejä. Osa luvuista on räätälöity nimenomaan suomalaisille lukijoille.

Toinen osa on valitettavasti lyhyempi. Sen 16 luvussa käsitellään sekä globaaleja teemoja, kuten seuraavan ilmastopöytäkirjan maailmanlaajuisia vaikutuksia, että paikallisempia esimerkkejä mallikkaista ympäristöratkaisuista, kuten Ruotsin tavoitetta päästä eroon ydinvoimasta. Valitettavasti vain harva ensimmäisessä osassa esitelty ympäristöongelma saa seikkaperäisen vastauksen. Ajatus ongelmien ja ratkaisujen vastakkainasettelusta jää pahasti epätasapainoiseksi ongelmien saadessa selätysvoiton pistein 26–16.

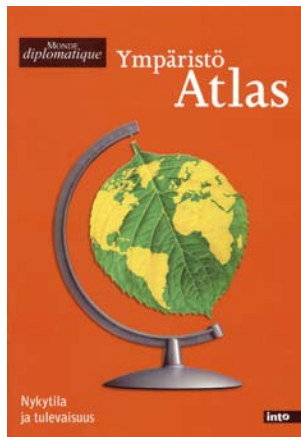
Poikkeavaa kirjassa on sen runsas kuvitus. Teosta värittävät 150 karttaa ja kaaviota, eli keskimäärin yli kolme visuaalista tehostetta jokaista aukeamaa kohti. Tämä osoittautuu heikkoudeksi, sillä ulkoasu ei ole täysin yhtenäinen. Karttojen ja kaavioiden piirroslähtö on suurilta osin hyvin yhtenäistä, mutta monet poikkeukset synnyttävät sirpaleisen vaikutelman. Tekstien sisällölliseen tyyliin ja yhtenäisyyteen on kiinnitetty enemmän huomiota ja se työ onkin onnistunut karttoja paremmin. Ne ovat kuin yhden yksimielisen ryhmän kirjoittamia, vaikka kukin lähes 40 kirjoittajasta on kirjoittanut vain yhden tai korkeintaan kaksi artikkelia.

Kartografiselta ilmaisultaan kirja on nimestään huolimatta melko tavanomainen. Vain harva kartta on ilmaisuvoimaltaan jotenkin muistettava tai tuo lähestymistapaan jotain merkittävää uutta. Tavanomaisuudesta huolimatta erilaisten karttatyyppien kirjo on suuri. Kirjasta löytyy täysi valikoima karttoja, jotka kattavat lähes kaikki kartografian oppikirjoissa esitellyt teemakarttavaihtoehdot sekä kvantitatiivisina että kvalitatiivisina esityksinä. Tämä tuo mukavaa väriä kirjaan, vaikkei lyökään lukijaa ällikällä visuaalisuudellaan.

Kun karttoja tarkastelee kirjan mittaisena kokonaisuutena, alkavat heikkoudet paljastua. Monissa kartoissa käytetään sanomalehtikarttoille tyyppillisiä tehokeinoja, kuten varjostuksia tai kolmiulotteisia efektejä. Karttakirjaan siirrettyinä tehokeinot väljähtyvät nopeasti, jos niitä käytetään liikaa tai jos ne ovat liian hallitsemattomia. Tehokeinot vaativat myös painojäljeltä huomattavasti enemmän kuin perinteiset, yksinkertaisemmat esitystavat. Varsinkin pohjakarttojen piirroslähtöjen yleistyessä maailmankartoissa korostuu turhan selvästi varjostuksen ansiosta ja kartat näyttävät kulmikkaammilta kuin kevyemmällä varjostuksella tai ilman varjostusta. Myös tietyt kolmiulotteiset teemasymbolit toimivat yksittäisissä kartoissa, mutta alkavat häiritä liikaa käytettynä. Kirjassa on käytetty paljon liukuvärjättyjä ympyräsymboleita, joiden toistamiseen painotekniikka ei aivan ole pystynyt. Tämä näkyy häiritsevinä raitoina. Näiden ylikäytettyjen kartografisten ratkaisujen lisäksi kirjasta löytyy myös kartantekijän painajaisia eli tilanteita, joissa karttaan tulee tekijästä johtumattomia virheitä taitto- tai painovaiheessa. Tämä näkyy esimerkiksi karttojen osin lukukelvottomaksi muuttuneissa teksteissä, jotka ovat varmaankin olleet kunnossa kun ne ovat kartantekijän pöydältä lähteneet.

Varsinaisia virheitä ei kartoista löydy, mutta joissain teemakarttaesityksissä rikotaan kartografian hyväksytyjä käytänteitä. Kirjassa on useita koropleetti-karttoja, joissa vastoin suosituksia käytetään kahta tai kolmea väriä (vihreä-keltainen-punainen) kuvaamaan esitetävän teeman intensiteetin muutosta. Suositusten mukaan saman teeman muutokset tulisi esittää yhdellä värillä, mikäli lukuarvot eivät sisällä selvää rajakohdtaa. Kun halutaan korostaa ympäristöasioita, on ylikorostuksen tarve ymmärrettävä. Se saattaa silti johtaa lukijaa harhaan. Kartoissa käytettyjen vihreän ja punaisen värin vastakkainasettelu luo voimakkaan mielikuvan puhtaasta ja likaisesta tai onnistuneesta ja epäonnistuneesta. Ympäristöasioista puhuttaessa tuskin mikään valtio on kovin onnistunut suuressa mittakaavassa, vaikka onnistumisissa onkin eroja. Kirjan esittämällä tavalla esimerkiksi Suomi on kaikissa kartoissa parhaassa tai toiseksi parhaassa luokassa. Tämä luo lukijalle sellaisen tunteen, että ongelmat ovat jossain kaukana yksilötason vaikuttamisen ulkopuolella. Kirjassa, joka pyrkii vaikuttamaan ihmisten ympäristötietoisuuteen, tämä on heikko ratkaisu.

Teoksen nimen perusteella odotin ensisijaisesti saavani käteen kokoelman karttoja ja niihin liittyviä tekstejä. Siksi lukukokemus onkin ristiriitainen. Teos on formaaltiltaan enemmän oppikirjan kaltainen kuin varsinaisen karttakirja. Myös kirjan muoto viittaa siihen, että kirja on suunnattu koulumaailmaan sen sijaan, että se olisi tarkoitettu yleispäteväksi tietokirjaksi ympäristöasioista. Se onkin lähinnä kartoilla kuvitettua ympäristöasioiden oppikirja. Tätä tukee myös se tieto, että kirjaan jaettiin ilmaiseksi lukioihin vuonna 2008. Oppikirjaksi *Ympäristöatlas* sopiikin vallan mainiosti, ja on muutenkin sisällöltään käyttökelpoinen. Vaikka ympäristökatsaukset ovat lyhyi-

tä ja aavistuksen pintapuolisia, niihin on onnistuttu tiivistämään oleellinen ydinasia. Se riittää monesti herättämään kiinnostuksen, jota ruokkimaan jokaisesta luvusta löytyy myös vinkkejä lisätiedon hakuun. Kirja onkin oiva apu opetuksessa sekä taitava tiivistys ympäristöasioista

kenelle tahansa, joka tahtoo kerrata pikaisesti jonkin ympäristöongelman syyt ja seuraukset.

ARTTU PAARLAHTI
*Maantieteen laitos,
Helsingin yliopisto*